

การศึกษาพฤติกรรมในการเลือกใช้เครื่องสำอางทำเอง ของกลุ่มนักเรียน: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี

A Case Study of “Do It Yourself Cosmetics” Usage Behavior Among Students in Phetchaburi Province

เฟลีน จำแนกพล

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

บทคัดย่อ

การศึกษาพฤติกรรมในการเลือกใช้เครื่องสำอางทำเองของกลุ่มนักเรียน: กรณีศึกษา จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการเลือกใช้เครื่องสำอางทำเองของกลุ่มนักเรียน จนเกิดอาการชาลาย และศึกษาเส้นทางการได้มาจนถึงการนำเครื่องสำอางทำเองมาใช้ โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนที่มีอาการชาลาย จากโรงเรียน 2 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่ม และหาข้อมูลเชิงลึก ในช่วงเดือนมิถุนายน-กันยายน 2556 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่เด็กนักเรียนเลือกใช้เครื่องสำอางทำเอง คือ ปัจจัยค่านิยมทางสังคม คือ การชื่นชอบคนผิวขาวและคิดว่าตนเองมีผิวสีดำ หรือการมีคนอื่นอ้างอิง ที่มีประสบการณ์ในการใช้เครื่องสำอางทำเองแนะนำให้ใช้ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ รายได้ เด็กนักเรียนที่มีรายได้สูงจะสั่งซื้อเครื่องสำอางครีมทำเองสำเร็จรูป ส่วนเด็กนักเรียนที่มีรายได้ปานกลางหรือต่ำ จะนำเครื่องสำอางชนิดต่างๆ มาผสมทำเอง เนื่องจากราคาถูกหาซื้อได้ง่าย สำหรับเส้นทางแหล่งที่มาของเครื่องสำอางครีมทำเอง คือ ร้านขายเครื่องสำอางทั่วไป ร้านเสริมสวย หรือ บุคคลที่เคยศึกษาหรือศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

ข้อเสนอแนะ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาควรมีการศึกษาและรวบรวมสารห้ามใช้หรือสารที่เป็นอันตรายอื่นๆ ต่อผู้บริโภคที่สามารถหาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาด และมีแนวโน้มนำไปใช้ในทางที่ผิดเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการประชาสัมพันธ์ ควรมีนโยบายในเชิงรุกต่อสถาบันการศึกษาต่างๆ ในการให้ความรู้ด้านกฎหมายเครื่องสำอาง ควรใช้มาตรการทางกฎหมายต่อสถานที่จำหน่ายเครื่องสำอาง ที่มีการจำหน่ายเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคอย่างเข้มงวด ควรพัฒนาฐานข้อมูลวัตถุดิบ เช่น สารไฮโดรควิโนน สารสเตียรอยด์ เป็นต้น ที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ เพื่อกำหนดนโยบายในการควบคุมกำกับมิให้สารดังกล่าวรั่วไหล ควรเพิ่มศักยภาพผู้บริโภคให้มีความรู้ และความเข้าใจ หลักการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ถูกต้อง และสิทธิผู้บริโภค ควรพัฒนาระบบการเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ปลอดภัยที่เชื่อมโยงทั้งระบบ และควรมีการคืนข้อมูลสู่ชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนากลไกการเฝ้าระวัง หรือแจ้งเตือนภัยในชุมชน

คำสำคัญ DIY cosmetics ผิวขาว เพชรบุรี

Abstract

The objectives of this study were to examine the DIY (Do It Yourself) or homemade cosmetics usage behavior among students and to explore how they got those cosmetics. The sample of this study was students who suffering from stretch marks on the legs at 2 school, Phetchaburi province. The study employed a qualitative approach, using focus groups and in-depth data. Among June – September 2013. The findings were as follows: There are two major factors in choosing the DIY cosmetics among students. Social value factor: Most people prefer white skin and students thought that they had dark skin. Another reason was that recommendation from reference persons such as their relatives, friends and senior students who had the DIY cosmetics usage experience. And Personal factor: High-income students ordered homemade finished products, whereas low and middle-income students made their own cosmetics by mixing various creams together. The reason for making the DIY cosmetics was that it was so cheap and so easy. For The DIY cosmetics were available from the cosmetics shops, beauty salons and alumni or students from higher education institutions.

The recommendations from this study are as follows: Thai FDA should study and collective data of regarding prohibited substances in cosmetic products, including the risk agents that are easily available in local market, for policy public relation. To proactive policy in educational institution for providing cosmetics law. To notice of control the places that sell cosmetics. To develop the raw materials data base. The example of these raw materials are Hydroquinone, Steroid which are used many kinds of industries. This data base could be used for launching policy about controlling of these raw materials. To increase the consumers' knowledge, understanding in consuming good quality of cosmetics and make them realize in their consumer rights. To develop the linkage of unsafe health products surveillance system. And to return the information back to communities ,which is useful for developing the communities' surveillance and alert system.

Keywords: DIY cosmetic, Stretch marks, Phetchaburi

บทนำ

ความสวยงามเป็นเรื่องสำคัญสำหรับมนุษย์ไม่ว่าจะยุคสมัยใด เพศใดซึ่งในปัจจุบันสถานการณ์เกี่ยวกับการใช้เครื่องสำอางในกลุ่มวัยรุ่นในกลุ่มวัยทำงานและในกลุ่มวัยผู้ใหญ่มีแนวโน้ม

ที่ต้องการใช้เครื่องสำอางเพื่อเพิ่มความงามและความมั่นใจให้กับตนเอง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่เริ่มดูแลตนเอง และสนใจเรื่องความสวยความงามตั้งแต่อ่อนหรือเริ่มเป็นวัยรุ่น ดังนั้น เครื่องสำอางจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับหญิงวัยแรกสาว

ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2556 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบุรี พบเด็กนักเรียนหญิงใช้เครื่องสำอางทำเองจากครีมทำเอง แล้วเกิดอาการชาลายอาการดังกล่าวนี้จะเกิดหลังจากใช้ครีมดังกล่าวเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน โดยในเบื้องต้นพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ใช้ชุดทดสอบเบื้องต้นตรวจครีมดังกล่าว พบสารปรอทแอมโมเนีย จึงได้ส่งครีมดังกล่าวไปวิเคราะห์ที่ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์สมุทรสงคราม เพื่อหาสารที่คาดว่าเป็นอันตรายต่อไป

ผู้ศึกษาวิจัยซึ่งเป็นค.บ.เขต 5 กองส่งเสริมงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ประสานงานนิเทศงานและตรวจราชการ ในเขตพื้นที่เครือข่ายบริการที่ 5 ประกอบไปด้วย จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ มีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมในการเลือกใช้เครื่องสำอางทำเองของกลุ่มนักเรียน: ทัศนศึกษาจังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพต่อไป

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา เครื่องสำอางทำเอง หมายถึง เครื่องสำอางที่นักเรียนนำเครื่องสำอางหรือสารอื่นๆ มาผสมใช้เอง หรือ เครื่องสำอางที่นักเรียนซื้อมาจากบุคคลทั่วไป ร้านค้าทั่วไป หรือร้านจำหน่ายเครื่องสำอาง ที่นำเครื่องสำอางหรือสารอื่นๆ มาผสมแล้วพร้อมจำหน่าย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาพฤติกรรมการใช้เครื่องสำอางทำเองของกลุ่มนักเรียน จังหวัดเพชรบุรี
2. ศึกษาเส้นทางการได้มา จนถึงการนำเครื่องสำอางทำเองมาใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบพฤติกรรมการใช้เครื่องสำอางทำเองของกลุ่มนักเรียน จังหวัดเพชรบุรี และเพื่อทราบเส้นทางการได้มา จนถึงการนำเครื่องสำอางทำเองมาใช้ ในระหว่างเดือน มิถุนายน – กันยายน 2556

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัย คือ เด็กนักเรียนที่ใช้เครื่องสำอางทำเอง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ เด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านลาดวิทยา และเด็กนักเรียนโรงเรียนพรหมานุสรณ์ จังหวัดเพชรบุรี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการค้นหาประเด็นสำคัญ ในเรื่องสาเหตุของการใช้เครื่องสำอางทำเอง ผู้แนะนำให้ใช้ แหล่งที่มา วิธีการใช้ ระยะเวลาการใช้เครื่องสำอาง หลังจากใช้มีอาการข้างเคียงหรือไม่ โดยได้ตรวจสอบแนวคำถามที่กำหนดขึ้นว่า มีความครอบคลุมเหมาะสมหรือไม่ เพื่อนำไปใช้ต่อไป

4. วิธีรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้

4.1 เตรียมผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้จดบันทึก (Notetaker)

4.2 การนัดหมายสมาชิกกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยจะแจ้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ให้ผู้รับเชิญมาร่วมสนทนากลุ่มทราบ โดยย้ำเรื่องการเข้าร่วมประชุมตรงตามเวลา และเข้าร่วมประชุมตามสถานที่นัดหมาย

4.3 การเตรียมสถานที่จัดสนทนากลุ่ม โดยใช้ห้องพยาบาลของโรงเรียนบ้านลาดวิทยา และโรงเรียนพรหมานุสรณ์ ในการจัดสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะเตรียมสถานที่สำหรับการจัดสนทนากลุ่มให้เรียบร้อยก่อนการจัดสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งจัดเตรียมเครื่องบันทึกเทป และวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้พร้อมก่อนที่ผู้ร่วมสนทนากลุ่มจะเดินทางมาถึง

4.4 จัดกลุ่มสนทนากลุ่ม โดยใช้เวลาในการสนทนากลุ่ม ประมาณ 1 ชั่วโมง

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกเทป และบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

5. วิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยการถอดเทปออกมาเป็นบทสนทนาอย่างละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหาและนำมาจัดหมวดหมู่ข้อมูล โดยวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นพฤติกรรมการใช้เครื่องสำอางทำเองของกลุ่มนักเรียน จังหวัดเพชรบุรี และเพื่อทราบแหล่งที่มา จนถึง การนำเครื่องสำอางทำเองมาใช้

ผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ ทำการสนทนากลุ่ม 2 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้ นักเรียนทั้งหมดจำนวน 8 คน เป็นเพศหญิง อายุ 16 ปี จำนวน 1 คน อายุ 17 ปี จำนวน 5 คน และ อายุ 18 ปี จำนวน 1 คน กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 คน การรับรู้เกี่ยวกับสีผิวของตน จากการศึกษาพบว่า นักเรียนทั้ง 8 คน รับรู้ว่าตนเองมีสีผิวดำ โดยทั้งหมดคิดว่าหากผิวขาวแล้วจะดูดี สวย และเพิ่มความมั่นใจในตนเองรวมทั้งเป็นจุดสนใจแก่ทุกเพศ

จากการสังเกตพบว่า มีเด็กนักเรียนที่มีผิวดำค่อนข้างขาวจำนวน 8 คน ไม่มีผิวดำเลย เนื่องจากเด็กนักเรียนมีการใช้เครื่องสำอางจนไม่สามารถมองเห็นได้ว่าผิวที่แท้จริงนั้นคือสีผิวสีอะไร

สาเหตุของการใช้เครื่องสำอางทำเอง คือ ความต้องการมีผิวขาว เนื่องจากรับรู้ว่าจะตนเองมีสีผิวดำ

การเลือกใช้เครื่องสำอาง

จากการศึกษาสามารถแบ่งพฤติกรรมในการเลือกใช้ครีมได้เป็น 2 แบบคือ

1. กลุ่มนักเรียนเลือกซื้อครีมทำเองสำเร็จรูป หมายถึง เด็กนักเรียนที่ได้รับข้อมูลจากการบอกต่อกัน

มาว่า มีครีมที่ทำให้ขาวได้จากเพื่อน หรือญาติ โดยสามารถซื้อครีมทำเองสำเร็จรูปได้จากเพื่อนชั้นเดียวกัน ซึ่งอยู่คนละห้อง หรือฝากญาติไปซื้อที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ทางวาจาหรือทางโทรศัพท์ ในราคา 2,000 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีระยะเวลาการสั่งซื้อประมาณ 2-3 วัน หลังสั่งซื้อ โดยผู้สั่งซื้อจะสั่งซื้อครั้งละ 1 กิโลกรัม และนำมาใช้เองคนเดียว เมื่อใช้หมดแล้ว จึงจะสั่งซื้อใหม่

2. กลุ่มนักเรียนนำครีมแบบต่างๆ มาผสมทำเอง หมายถึง เด็กนักเรียนที่ได้รับข้อมูลจากการบอกต่อกัน มาว่า มีครีมที่ทำให้ขาวได้ จากเพื่อน หรือญาติ โดยสามารถซื้อครีมแบบต่างๆ มาผสมทำเอง โดยสามารถซื้อที่ร้านขายเครื่องสำอางๆ ทั่วไป

ส่วนประกอบของเครื่องสำอางแบบนำครีมต่างๆ มาผสมทำเอง มีจำนวน 3 ชนิด คือ

ครีมโลชั่น 1 ส่วน ราคา 25 บาท ซึ่งเป็นครีมโลชั่นทั่วไป ทางร้านจำหน่ายเครื่องสำอางนิยมแนะนำครีมโลชั่นชนิดหนึ่ง เนื่องจากราคาไม่แพง

ครีมหน้านม คือเครื่องสำอางยี่ห้อ BL จำนวน 2 ส่วน ราคา 40 บาท เมื่อนำครีมไปวิเคราะห์ มีส่วนประกอบของยารักษาโรคเชื้อราชื่อ Ketoconazole และ สเตียรอยด์ ชื่อ Clobetasole (สารกลุ่มสเตียรอยด์ รักษาอาการทางผิวหนัง) ซึ่งครีมชนิดนี้ไม่มีฉลากภาษาไทย ฉลากเป็นภาษาจีน จึงเป็นเครื่องสำอางที่นำเข้ามาขายในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

ครีมโสม เช่น เครื่องสำอางยี่ห้อ QIAN MEI ยี่ห้อ POP POPULAR และ ยี่ห้อ MENA FACIA CREAM เป็นต้น จำนวน 1 ส่วน ราคา 40 บาท ซึ่งครีมนี้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาประกาศเป็นเครื่องสำอางห้ามใช้เนื่องจากมีส่วนผสมของสารปรอทแอมโมเนีย จึงเป็นเครื่องสำอางที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

รวมครีมทั้ง 3 อย่าง มูลค่า 105 บาท โดยนำครีมทั้ง 3 อย่าง มาผสมรวมกันในจานแบนๆ แล้วใช้ไม้ไอศกรีมคนให้เข้ากัน จึงสามารถนำมาใช้ทาผิวได้

วิธีการใช้เครื่องสำอางทำเอง

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีวิธีการใช้เครื่องสำอางครีมทำเอง ดังนี้ คือ

ทาครีมทำเองทั้งตัว ยกเว้นหน้าและคอ โดยทาวันละ 2 ครั้ง เช้า เย็น หลังอาบน้ำ โดยจะเช็ดตัวให้หมาดๆ แล้วทาดังแต่คอ จนมาถึงข้อเท้า ทุกวัน

เทคนิคการใช้ คือ หลังทาเครื่องสำอางทำเองต้องอบผิวคือ ไม่ให้ผิวโดนแสงแดด

เด็กนักเรียนจะใช้ครีมดังกล่าว ประมาณ 2 สัปดาห์ผิวเริ่มขาว การใช้ครั้งแรกๆ เด็กนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความรู้สึกต้องการผิวขาวอย่างเดียว

อาการข้างเคียงที่เกิดขึ้น หลังใช้เครื่องสำอางทำเอง เป็นระยะเวลาประมาณ 6-8 เดือน จึงเริ่มมีอาการข้างเคียง คือ เด็กนักเรียนมีอาการขาแตกหลายช่วงต้นขาทั้ง 8 คน โดยไม่มีอาการเจ็บ แสบ หรือคัน บริเวณที่แตกลักษณะดังภาพด้านล่าง

เด็กนักเรียนเมื่อเกิดอาการขาแตก ทุกคนหยุดใช้ครีมทำเอง มีเด็กนักเรียนจำนวน 5 คน ไม่ไปปรึกษาแพทย์ เพียงแต่หยุดใช้ครีมดังกล่าว ส่วนเด็กนักเรียนที่เหลือจำนวน 3 คน ไปพบแพทย์หรือใช้ยา เพื่อรักษาอาการขาแตก แต่พบว่า อาการขาแตกไม่หาย

เด็กนักเรียนที่มีอาการขาแตกทั้ง 8 รายไม่เคยเรียกร้องให้ผู้ขายเครื่องสำอางทำเองรับผิดชอบต่ออาการขาแตกที่เกิดขึ้นเลย เนื่องจากคิดว่าการใช้เครื่องสำอางทำเองเป็นไปโดยสมัครใจของตนเอง หากไปเรียกร้อง

คิดว่าผู้ขายคงไม่รับผิดชอบ พร้อมกันนี้เด็กนักเรียนยังทราบในภายหลังว่า เพื่อนนักเรียนที่ขายเครื่องสำอางทำเองก็มีอาการขาแตกหลายเช่นเดียวกัน

แหล่งที่มาของเครื่องสำอางทำเอง

สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. เครื่องสำอางแบบครีมทำเองสำเร็จรูป จะมีแหล่งที่มาจากผู้ขายซึ่งกำลังศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี และอาศัยอยู่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยผลิตภัณฑ์ประกอบไปด้วยเครื่องสำอาง 3 อย่าง คือ ครีมโลชั่น ครีมนํ้านม และครีมโสม ในอัตราส่วน 1: 2: 1

2. เครื่องสำอางแบบนำครีมแบบต่างๆ มาผสมทำเอง จะมีแหล่งที่มาจากสถานที่จำหน่ายเครื่องสำอางภายในจังหวัดเพชรบุรี เช่น ตลาดนัด สถานที่จำหน่ายเครื่องสำอางทั่วไป หรือสถานที่จำหน่ายสินค้าทั่วไปภายในหมู่บ้าน เป็นต้น เนื่องจากเครื่องสำอางดังกล่าวสามารถหาซื้อได้ง่าย

ข้อมูลเพิ่มเติมที่ค้นพบ

ด้วยเด็กนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมสนทนากลุ่มมีการกล่าวอ้างถึงแหล่งที่มาของเครื่องสำอางทำเองมาจากนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง ผู้วิจัยจึงไปทำการสุ่มสนทนากลุ่มกับนักศึกษาสถาบันดังกล่าว โดยพบกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 4 คน มีประสบการณ์การใช้เครื่องสำอางแบบครีมทำเองสำเร็จรูป จำนวน 1 คน มีประสบการณ์การใช้เครื่องสำอางแบบนำครีมแบบต่างๆ มาผสม จำนวน 2 คน ไม่มีประสบการณ์ใช้ครีมทำเองจำนวน 1 คน

นักศึกษาทั้ง 3 คน ที่มีประสบการณ์ใช้ครีมทำเองให้ข้อมูลว่า แหล่งผลิตเครื่องสำอางแบบครีมทำเอง คือ ร้านจำหน่ายเครื่องสำอางทั่วไปในจังหวัดเพชรบุรี โดยพบเกือบทุกร้านที่จำหน่ายเครื่องสำอางดังกล่าว

เครื่องสำอางแบบครีมทำเองของนักศึกษาทั้ง 3 คน มี 2 แบบ คือ

1. ครีมทำเองสำเร็จรูป ราคา ประมาณ 400 บาทต่อกระปุก (น้ำหนักประมาณ 300 กรัม ต่อกระปุก)

2. ครีมแบบนำครีมแบบต่างๆ มาผสมทำเอง มีส่วนประกอบของเครื่องสำอางอย่างน้อย 3 ชนิด คือ ครีมโลชั่น 1 ส่วน ครีมนํ้านม 2 ส่วน ครีมโสม 1 ส่วน โดยมีคำแนะนำเพิ่มเติมทั้ง 3 อย่างราคาประมาณ 105 บาท กรณีผู้ซื้อต้องการใส่สารเพิ่มเติม เช่น วิตามินซี วิตามินเอ เป็นต้น ก็สามารถนำไปทำได้

วิธีการทำเครื่องสำอางแบบนำครีมต่างๆ มาผสมทำเองจากร้าน คือ นำครีมแบบต่างๆ มาผสมรวมกันในถุงพลาสติกก๊อบแก๊บแล้วใช้มือบีบๆ ให้เข้ากัน หรือนำครีมแต่ละอย่างมาเทใส่จานกระเบื้อง (ไม่ใช้จานพลาสติก เพราะเกรงจะเกิดสารพิษ) แล้วหาไม้เล็กๆ มาคนให้เข้ากัน

วิธีการใช้เครื่องสำอางแบบทำเองของร้านจำหน่ายเครื่องสำอางแนะนำ คือ ให้ทาหน้าและขา (ไม่ทาภายในร่มผ้า) วันละ 2 ครั้ง ทาหลังอาบน้ำทันทีโดยไม่ต้องเช็ดตัว

นักศึกษาทั้ง 3 คน ที่ใช้เครื่องสำอางครีมทำเอง ผิวจะขาวขึ้นมาภายหลังใช้ประมาณ 2-3 สัปดาห์โดยใช้ครีมดังกล่าวมาประมาณ 1 ปี ไม่มีอาการชาลาย

สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษา

สัมภาษณ์นักศึกษาทั้ง 4 คน ได้ดังนี้

1. ผู้ใช้เครื่องสำอางทำเองมีทั้งนักศึกษา เพศหญิงและเพศชาย

2. แหล่งจำหน่ายเครื่องสำอางทำเอง คือ ร้านจำหน่ายเครื่องสำอาง ซึ่งนักศึกษาเกือบทุกคนในสถาบันอุดมศึกษา ทราบแหล่งจำหน่าย สูตรวิธีการทำเครื่องสำอางครีมทำเอง และวิธีการใช้ ซึ่งข้อมูลที่นักศึกษาทราบนั้น ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดแบบปากต่อปากจากรุ่นพี่หรือเพื่อนที่ใช้หรือเคยใช้ครีมดังกล่าว

3. การเลือกซื้อเครื่องสำอางทำเองของนักศึกษาทั้งหมด คือ ผู้ซื้อไม่สนใจและไม่อยากรู้ว่าเครื่องสำอางที่ตนเองซื้อนั้นถูกกฎหมายหรือไม่ เช่น มีฉลากภาษาไทยหรือไม่ หรือมีเลขที่ใบรับแจ้งหรือไม่ เป็นต้น

4. สาเหตุที่นักศึกษาใช้เครื่องสำอางครีมทำเอง เพราะอยากสวย คิดว่าตนเองมีสีผิวดำ

สรุปผลการวิจัย/อภิปราย

การศึกษาพฤติกรรมในการเลือกใช้เครื่องสำอางทำเอง : กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการใช้เครื่องสำอางทำเองของกลุ่มนักเรียนจังหวัดเพชรบุรี เกิดจากความคิดว่าตนเองมีสีผิวดำ อยากมีผิวขาว ดังนั้นเด็กนักเรียนจึงพยายามหาเครื่องสำอางต่างๆ มาใช้ เพื่อที่จะทำให้ตนเองมีสีผิวขาว โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมการใช้เครื่องสำอางทำเอง คือ

1.1 ค่านิยมทางสังคม คือ

1.1.1 เด็กนักเรียนรู้สึกชื่นชอบคนผิวขาว ว่าผิวขาวคือ สวย ทำให้มีความคิดว่า หากตนเองมีผิวขาวแล้วจะดูดี สวย เพิ่มความมั่นใจในตนเอง และเป็นจุดสนใจแก่ทุกคน

1.1.2 บุคคลอ้างอิง คือ ญาติ เพื่อนหรือรุ่นพี่ ที่มีประสบการณ์ในการใช้เครื่องสำอางครีมทำเอง โดยบุคคลอ้างอิงดังกล่าว จะได้รับการถ่ายทอดสูตรเครื่องสำอางทำเอง จากรุ่นพี่ที่เคยศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบุรี

1.1.3 ร้านจำหน่ายเครื่องสำอาง ซึ่งเป็นผู้ที่ขายเครื่องสำอางรู้ว่า เครื่องสำอางประเภทใดจะทำให้ผิวขาว โดยมีการแนะนำสูตรส่วนผสมของครีมที่ทำให้ผิวขาว

1.2 ปัจจัยส่วนบุคคล

จากการศึกษาในครั้งนี้ปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีผลให้เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมการใช้เครื่องสำอางครีมทำเอง คือ รายได้ พบว่า เด็กนักเรียนที่มีผู้ปกครองที่มีฐานะจะสามารถสั่งซื้อเครื่องสำอางแบบครีมทำเองสำเร็จรูป ในราคา 2,000 บาทต่อ 1 กิโลกรัม ส่วนเด็กนักเรียนที่มีฐานะปานกลางหรือฐานะทางการเงินไม่ดี จะนิยมใช้เครื่องสำอางแบบนำครีมแบบต่างๆ มาผสม เนื่องจากราคาถูกหาซื้อได้ง่าย และไม่รู้สึกว่าส่วนผสมเครื่องสำอางทำเองนั้นจะยุ่งยาก และเมื่อใช้เครื่องสำอางแบบนำครีมแบบต่างๆ มาผสม แล้วเกิดการชาลายจะหยุดใช้ครีมไม่ไปพบแพทย์เพื่อรักษา เนื่องจากไม่มีเงินค่ารักษา

2. เส้นทางของแหล่งที่มาของเครื่องสำอางทำเองคือ ร้านขายเครื่องสำอางทั่วไป ร้านค้าทั่วไป ร้านเสริมสวย หรือ อดีตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดแห่งหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. พัฒนารฐานข้อมูลวัตถุดิบ เช่น โปรท สารไฮโดรควิโนน กรดวิตามินเอ สารสเตียรอยด์ เป็นต้น ที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ เช่น ยา เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์ อุตสาหกรรมทำสีย้อม สารต้านการเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชัน อุตสาหกรรมไฟฟ้า วัตถุระเบิด เป็นต้น เพื่อกำหนดนโยบายหรือหาแนวทางในการควบคุมกำกับมิให้สารดังกล่าวรั่วไหล หรือมีการนำไปใช้ในทางที่ผิดต่อไป

2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรเพิ่มศักยภาพผู้บริโภคโดยเฉพาะเด็กนักเรียนให้มีความรู้และความเข้าใจ หลักการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ถูกต้อง รวมทั้งสร้างความตระหนักในสิทธิผู้บริโภค

3. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ควรพัฒนาระบบการเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ปลอดภัย ให้เชื่อมโยงทั้งระบบ นับตั้งแต่การพัฒนารฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องร่วมกับกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ตั้งแต่วิธีการตรวจ การพัฒนาชุดทดสอบตรวจสารสเตียรอยด์ได้หลายชนิดและหลายรูปแบบ ทั้งในรูปแบบเม็ดและครีม และการใช้โปรแกรม National Single Windows ซึ่งเป็นระบบแจ้งเตือนภัยและฐานข้อมูลคุณภาพ ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพ

4. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาควรมีการศึกษาและรวบรวมรายการสารห้ามใช้ หรือสารที่เป็นอันตรายอื่นๆ ต่อผู้บริโภค ที่สามารถหาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาด และมีแนวโน้มนำไปใช้ในทางที่ผิด นอกเหนือจากสารทั้ง 3 รายการ คือ สารโปรท สารไฮโดรควิโนน และกรดวิตามินเอ ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว แล้วจึงกำหนดเป็นนโยบายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสารที่ห้ามนำมาใช้ในเครื่องสำอางให้ประชาชนทราบ

5. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ควรมีนโยบายในเชิงรุกต่อสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ (ทุกวิทยาเขต) สถาบันราชมงคลสาธาณที่สอนการแพทย์แผนไทย เป็นต้น ในการให้ ความรู้ด้านกฎหมายเครื่องสำอางทุกด้าน ตั้งแต่กระบวนการผลิต ต้นน้ำ การจำหน่ายกลางน้ำ ไปจนถึงผู้บริโภคปลายน้ำ เช่น การผลิตเครื่องสำอางต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 และประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง ผู้จำหน่ายเครื่องสำอางจะต้องมีความรู้พื้นฐานในการคัดเลือกเครื่องสำอางที่ปลอดภัย และถูกกฎหมายมาจำหน่ายให้ผู้บริโภค ในขณะเดียวกัน ผู้บริโภคควรรับรู้สิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภคก่อนหรือหลังการเลือกซื้อเครื่องสำอางมาใช้ และบทกำหนดโทษ กรณีที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2535 และประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

6. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ควรมีนโยบายบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายต่อ สถานที่จำหน่ายเครื่องสำอาง ที่มีการจำหน่ายเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคอย่างเข้มงวด

7. การคืนข้อมูลสู่ชุมชน โดยผ่านเจ้าหน้าที่สาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา แก่นนำผู้บริโภค เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาโอกาสการเฝ้าระวังหรือแจ้งเตือนภัยในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ.ดร.วิทยา กุลสมบูรณ์ ผู้จัดการแผนงานพัฒนาวิชาการและกลไกคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณ ภก.ภญ.โชติ ทองยัง (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม) และ ผศ.ดร.ภญ.กรแก้ว จันทระภาษา (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น) ผู้เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

1. Bremmer, M., Gardner, J., and Driscoll, M. (2011). Skin lightening cream induced dermatitis and atrophy. *Dermatology Online Journal* 17(3): 13.
2. Buranasak, J. (2006). The whitening cream influences self and identity of female workers. Master's thesis. Mahidol University.
3. del Giudice, P., and Yves, P. (2002). The widespread use of skin lightening creams in Senegal :a persistent public health problem in west Africa. *International Journal of Dermatology* 41(2): 69-72.
4. Kongwong, R., and Wattananamkul, V. (2011). A Study of "Harmful Cosmetics" Usage Behavior Among Female Teenagers in Ubon Ratchathani Province. *Isan Journal of Pharmaceutical sciences* 7(1): 76-87.
5. คณิต ลูกรักษ์, สรา อภรณ์, สิริมาศ คัชมาตย์, จุฬาลักษณ์ ภาควงใจ และวันเพ็ญ ทองสุข. (2556). การรับรู้ความเสี่ยงจากการใช้เครื่องสำอางของช่างเสริมสวยในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2554. *วารสารอาหารและยา* 20(1): 63-70.
6. พรพรรณ สุนทรธรรม. (2540). เครื่องสำอางกับสรรพคุณทำให้ผิวขาวขึ้น. *วารสารอาหารและยา* 6 (2-3): 63-70.
7. พิมพ์ไพ คงแดง และ สุดใจ นันตารัตน์. (2546). สารห้ามใช้ในผลิตภัณฑ์ทาผิวในเขตภาคเหนือตอนบน พ.ศ.2544. *วารสารอาหารและยา* 10(2): 42-47.
8. เลิศชาย เลิศวุฒิ. (2553). การศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางทาผิว ทาฝ้า ทำให้หน้าขาวของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและนักเรียนหญิงระดับปวช. ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารอาหารและยา* 17 (2): 33-41.
9. สิริลักษณ์ รื่นรวย และ ระพีพรรณ ฉลองสุข. (2555). การสร้างเครือข่ายงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านเครื่องสำอางในชุมชน: กรณีศึกษาตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารอาหารและยา* 19(3): 16-25.
10. เสาวนีย์ ปุยะกุล. (2540). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องสำอางของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.

